

**VVV MODELI ORQALI TALABALARNI QO'L MEHNATIGA O'RGATISHNI
TAKOMILLASHTIRISH. (VIZUALIZATSIYA, O'ZARO TA'SIR, TEKSHIRISH)**

*Andijon davlat pedagogika instituti dotsenti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Abdullajonova Dildoraxon Rustamjonovna
Gmail:a.r.dildora@gmail.com*

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15226671>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Oliy ta'lim muassasalarida VVV (Visualization, Interaction, Verification) modelidan foydalanish, ta'lim sifati va talabalarning faolligini oshirish, loyihalardan foydalanishda talabalarga muhim ko'nikmalar va ishonchni rivojlantirish orqali haqiqiy dunyo ish muhitiga tayyorlanish, aqliy-intellektual salohiyatini yuksaltirish, mashg'ulotlarga kreativ yondashuv qobiliyati, vaziyatlarni to'g'ri baholash, tez fahmlilik, muammolarga interaktiv yondoshishga, hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: muhim ko'nikmalar, raqamli ma'lumotlar, interaktiv va immersive.

Zamon talabidan kelib chiqib, jismonan sog'lom va ma'nan yetuk barkamol avlodni tarbiyalash ustuvor vazifa etib belgilangan. Yangi O'zbekistonimizda olib borilayotgan oqilona siyosat, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot, globallashuv muhiti, cheksiz axborotlar oqimi davri voyaga yetib kelayotgan yosh avlodning har tomonlama yetuk va barkamol qilib tarbiyalash davrning eng ustuvor masalalaridan biriga aylangan. Respublikamizda ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish va barkamol avlodni tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi darajasiga ko'tarildi. Hozirgi kunda texnologiyaning rivojlanishi ta'lim jarayoniga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Oliy ta'lim muassasalarida VVV (Visualization, Interaction, Verification) modelidan foydalanish ta'lim sifati va talabalarning faolligini oshirish uchun zarur. Bu talabalarning o'quv jarayonida faol ishtirok etishiga, materialni o'zlashtirishga va amaliy ko'nikmalarni yana ham takomillashtirishga yordam beradi. Oliy ta'limda VVV modelidan foydalanishning asosiy sabablari. Talabalarning motivatsiyasining oshishi: o'quv jarayonining interaktiv va vizual elementlari jarayonni yanada qiziqarli qiladi, bu esa talabalarning o'quv jarayonidagi qiziqishi hamda faolligini oshirishga yordam beradi. VVV modelini joriy etishning afzalliklari. Real hayotga tayyorgarlik: VVV modeli doirasida amaliy topshiriqlar va loyihalardan foydalanish talabalarga muhim ko'nikmalar va ishonchni rivojlantirish orqali haqiqiy dunyo ish muhitiga tayyorlanish, aqliy-intellektual salohiyatini yuksaltirish, mashg'ulotlarga kreativ yondashuv qobiliyati, vaziyatlarni to'g'ri baholash, tez fahmlilik, muammolarga interaktiv yondoshishga, hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. VVV modelidan foydalangan holda qo'l mehnatiga o'rgatishni yaxshilash uchun ko'nikmalarni rivojlantirishda samaradorlikni ko'rsatgan AR va VR kabi immersiv texnologiyalaridan ta'limda interaktiv va samarali o'qish tajribalarini yaratish uchun foydalaniladi. Bu texnologiyalar talabalarga yangi muhitlarga kirish imkonini beradi, ularning qiziqishini oshiradi va bilimlarni samarali ravishda o'zlashtirishga yordam beradi. AR va VR texnologiyalarining foydalari.

Augmented Reality (AR), ya'ni kengaytirilgan haqiqat, Real hayotga va uni muhitiga raqamli ma'lumotlar va tasvirlarni qo'shish orqali foydalanuvchilarga interaktiv tajriba taqdim etadigan texnologiyadir. AR texnologiyasi ko'plab sohalarda, jumladan, ta'lim, sog'liqni saqlash, marketing va o'yinlarda qo'llaniladi. AR texnologiyasining asosiy xususiyatlari, afzalliklari va ta'limda qo'llanilishi.

AR Texnologiyasining asosiy xususiyatlari.

1. Haqiqiy va raqamli elementlar: AR texnologiyasi haqiqiy muhitga raqamli tasvirlar, grafikalar yoki ma'lumotlarni qo'shadi. Bu foydalanuvchilarga haqiqiy va raqamli dunyo o'rtasida o'zaro aloqada bo'lish imkonini beradi.

2. Interaktivlik: Foydalanuvchilar AR ilovalari orqali muhit bilan o'zaro aloqada bo'lishlari mumkin. Masalan, foydalanuvchilar raqamli ob'ektlarni harakatlantirish, ularga yaqinlashish yoki ularni o'zgartirish imkoniyatiga ega.

3. Real Vaqt: AR tizimlari ko'pincha real vaqt rejimida ishlaydi, bu esa foydalanuvchilarga haqiqiy muhitda o'zgarishlarni ko'rish imkonini beradi.

AR Texnologiyasining afzalliklari

- O'qitish va o'rganish: AR ta'limda interaktiv va ko'rinadigan materiallar taqdim etish orqali talabalarning qiziqishini oshiradi. Masalan, biologiya darsida 3D modellar yordamida organlarni ko'rsatish.

- Tajribaviy o'rganish: AR texnologiyasi o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkonini beradi. Bu, masalan, muhandislik yoki tibbiyot sohaslarida juda foydali.

- Qiziqarli tajriba: AR ilovalari o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi, bu esa talabalarning diqqatini jalb qiladi va o'rganish jarayonini samarali qiladi.

Ta'limda AR texnologiyasining qo'llanilishi.

1. Interaktiv darsliklar: AR darsliklar talabalarga kitobdagi tasvirlarni ko'rish va ularga interaktiv elementlar qo'shish imkonini beradi. Masalan, talabalar kitobni skaner qilib, 3D modellarni ko'rishlari mumkin.

2. Simulyatsiyalar: AR yordamida talabalar turli xil simulyatsiyalarni o'tkazishlari mumkin. Masalan, kimyo darsida kimyoviy reaksiyalarni ko'rsatish.

3. O'yinlar va o'qitish: AR o'yinlari talabalarga o'rganish jarayonini qiziqarli va o'zaro aloqada bo'lish imkonini beradi. Bu, masalan, tarixiy joylarni o'rganish yoki matematik masalalarni hal qilishda qo'llanilishi mumkin.

Xulosa. AR texnologiyasi ta'lim jarayonini yanada interaktiv va qiziqarli qilish uchun kuchli vosita hisoblanadi. U talabalarga nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkonini beradi va o'rganish jarayonini samarali qiladi. AR texnologiyasining rivojlanishi bilan, uning ta'lim sohasidagi qo'llanilishi yanada kengayishi kutilmoqda. Virtual Reality (VR), ya'ni virtual haqiqat, foydalanuvchilarga to'liq immersiv tajriba taqdim etadigan texnologiyadir. VR texnologiyasi foydalanuvchini virtual muhitga joylashtiradi, bu esa ularga haqiqiy dunyodan ajralib, raqamli muhitda harakat qilish imkonini beradi. VR ko'plab sohalarda, jumladan, ta'lim, o'yinlar, sog'liqni saqlash, arxitektura va boshqa ko'plab sohalarda qo'llaniladi.

VR texnologiyasining asosiy xususiyatlari. Immersiv Tajriba: VR foydalanuvchilarni to'liq virtual muhitga joylashtiradi, bu esa ularning haqiqiy dunyodan ajralishini ta'minlaydi. Foydalanuvchilar VR ko'zoynaklari yoki boshqaruv qurilmalari yordamida virtual muhitda harakat qilishlari mumkin.

Interaktivlik: VR muhitida foydalanuvchilar virtual obyektlar bilan o'zaro aloqada bo'lishlari mumkin. Bu, masalan, obyektlarni ushlab, harakatlantirish yoki o'zgarishlar kiritish imkoniyatini beradi.

Real vaqt: VR tizimlari ko'pincha real vaqt rejimida ishlaydi, bu esa foydalanuvchilarga virtual muhitda tezkor va dinamik o'zgarishlarni ko'rish imkonini beradi.

VR texnologiyasining afzalliklari. Tajribaviy o'rganish: VR ta'limda talabalarga nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkonini beradi. Masalan, tibbiyot talabalariga jarrohlik amaliyotlarini virtual muhitda o'tkazish.

Qiziqarli tajriba: VR o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi, bu esa talabalarning diqqatini jalb qiladi va o'rganish jarayonini samarali qiladi.

- Xavfsiz o'rganish: VR yordamida talabalar xavfli vaziyatlarni simulyatsiya qilishlari mumkin, masalan, avariya holatlari yoki murakkab loyiha amaliyotlari, bu esa haqiqiy hayotda xavf tug'dirmaydi.

VR texnologiyasi ta'lim jarayonini yanada interaktiv va immersiv qilish uchun kuchli vosita hisoblanadi. U talabalarga nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkonini beradi va o'rganish jarayonini samarali qiladi. VR texnologiyasining rivojlanishi bilan, uning ta'lim sohasidagi qo'llanilishi yanada kengayishi kutilmoqda.

• Talabalarni VVV modeli orqali qo'l mehnatiga o'rgatishni sezilarli darajada yaxshilanishi mumkin, bu esa ko'nikmalarni yaxshiroq egallashga va real sharoitlarda qo'llashga olib keladi.

VVV (Visualization, Interaction, Verification) modelidan foydalangan holda talabalarni qo'l mehnatiga tayyorlashni takomillashtirish mashg'ulotlar samaradorligini va malakalarni egallash sifatini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Ushbu modelni amalga oshirish uchun bir nechta asosiy strategiyalar:

Vizualizatsiya

• Multimediyadan foydalanish: qo'lda ishlov berish jarayonlari va usullarini namoyish qilish uchun videolar, animatsiyalar va infografikalarni birlashtiring. Bu talabalarga topshiriqlarni qanday bajarish kerakligini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

• Jarayonni modellashtirish: 3D modellashtirish va virtual haqiqatdan (VR) o'quvchilar xavfsiz muhitda ko'nikmalarni tasavvur qilishlari va amaliyotda qo'llashlari mumkin bo'lgan interaktiv o'quv muhitlarini yaratish uchun foydalanadi. • Amaliy mashg'ulotlar: Talabalarni asbob va materiallar bilan bevosita muloqot qilishlari mumkin bo'lgan laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarni tashkil qilish. Bu vosita mahoratini va o'ziga ishonchni rivojlantirishga yordam beradi.

• Guruhda ishlash: jamoaviy ish va muammolarni hamkorlikda hal qilishga undash. Bu nafaqat hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki o'quvchilarga bir-biridan o'rganish imkonini beradi.

• Ko'nikmalarni baholash: Materialni o'zlashtirishni baholash uchun muntazam baholash va testlar. Bu nazariy va amaliy vazifalarni o'z ichiga olishi mumkin.

• Fikr-mulohaza: Talabalarga o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini tushunish va o'quv jarayonini moslashtirish uchun o'qituvchilar va murabbiylardan konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etish.

• Texnologiya integratsiyasi: Interfaol darsliklar va ko'rsatmalar yaratish uchun kengaytirilgan haqiqat (AR) kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.

• Mehnatni muhofaza qilish: Talabalarni qo'l mehnatini bajarishda qoidalar va qoidalarga rioya qilish muhimligini tushunishlari uchun o'quv dasturiga xavfsizlik jihatlari kiriting.

Talabalarni qo'l mehnatiga o'rgatishni takomillashtirishda VVV modelidan foydalanish yanada samarali va qiziqarli o'quv muhitini yaratadi. Bu nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida qo'llashi mumkin bo'lgan zarur amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

VVV modeli (Volume, Velocity, Variety) asosida qo'l mehnatiga o'rgatish metodikasi, asosan, ma'lumotlarni bo'sqariish va tahlil qilishda, shuningdek, ta'lim soxalarida samaradorlikni oshirish uchun qullaniyadi. Bu metodika ma'lumotlarning hajmi, ularning tezligi va turli xilligini hisobga oladi.

1. Xajm (Volume)

• Ma'lumotlarni yig'ish: Ko'p miqdordagi ma'lumotlarni to'plash uchun samarali usullarni ishlab chiqish. Bu, masalan, onlayn so'rovlar, anketalar yoki avtomatlashtirilgan ma'lumot yig'ish tizimlari orqali amalga oshirilishi mumkin.

• Ma'lumotlarni saqlash: Ma'lumotlarni samarali saqlash uchun zamonaviy ma'lumot bazalarini tez va oson topish imkonini beradi.

2. Tezlik (Velocity)

• Ma'lumotlarni tez tahlil qilish: Real vaqtda ma'lumotlarni tahlil qilish uchun zamonaviy analitik vositalardan foydalanish. Bu, masalan, biznes tahlili, statistik tahlil yoki ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish vositalari bo'lishi mumkin.

• Tezkor qaror qabul qilish: Tezkor ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish mexanizmlarini joriy etish. Bu, jamoa a'zolarining tezkor va samarali qarorlar qabul qilishini ta'minlaydi.

3. Turli xillik (Variety)

- Ma'lumotlarning turli manbalari: Turli xil ma'lumot manbalarini (strukturalangan, strukturalanmagan, tekst, video va boshqalar) birlashtirish. Bu, ma'lumotlarning keng spektrini tahlil qilish imkonini beradi.
 - Ijodiy yondashuv: Turli xil ma'lumotlarni integratsiya qilish va ulardan yangi bilimlar olish uchun ijodiy yondashuvlarni qo'llash. Bu, masalan, kross-dissiplinar tadqiqotlar yoki innovatsion loyihalarni rivojlantirish orqali amalga oshirilishi mumkin.
- VVV modeli (Volume, Velocity, Variety) asosida rivojlantirish metodikasi, ma'lumotlarni samarali boshqarish va tahlil qilish, shuningdek, ta'lim va biznes sohalarida samaradorlikni oshirish uchun muhimdir. Bu metodika, ma'lumotlarning hajmi, tezligi va turli xilligini hisobga olib, zamonaviy talablarga javob beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “O‘zbekiston-2030” strategiyasi <https://uza.uz/uz/posts/>.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 27.07.2017 yildagi PQ-3151-son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 31.12.2019 sanadagi “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 1059-son qarori. <https://lex.uz/uz/docs/4676839>
4. Kamoljon BOLLIYEV, Asliddin AMANOV, Uzluksiz ta’lim jarayonida texnologiya fani o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirish “xalq ta’limi” ilmiy-metodik jurnali. 46-50 b.2025. № 1.
5. Kasbiy kompetentlik tushunchasi va uning elektron ta’lim muhitida rivojlantirish zaruriyati. Abdullayev Zafar, Muzaraimov Sardorbek. «қишлоқ ва сув хўжалигининг замонавий муаммолари» мавзусидаги аъъанавий XXII – ёш олимлар, www.tiame.uz магистрантлар ва иқтидорли талабаларнинг илмий-амалий анжумани. Тошкент - 2023 йил www.tiame.uz.
6. NamDU Ilmiy Axborotnomasi 2025-2-son. Esanova Sarvinoz Uktamovna, Tangirova Ruhshona. Talabalarda xalq hunarmandchiligiga oid kompetensiyalarni shakllantirish.689-691 B.
7. NamDU Ilmiy Axborotnomasi 2025-2-son. Арт- педагогика как интеграция искусства и образования. Хайдаров Холбек Хайдар угли.681-684.B
<https://www.researchgate.net/>.
www.pubedu.uz.
www.tiame.uz.